

Uudised

Hea klient!

Suvises numbris kirjutasin Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) plaanidest ja muuhulgas nimetasin ka JKK – PRIA võimalikku koostööd andmete topeltesitamise vältimiseks. Meie ühine eesmärk oli/on korraldada andmete liikumine selliselt, et loomapidajad ei peaks esitama andmeid topelt nii JKKle kui PRIAle. Täidetud peavad olema ainult neli tingimust:

* Vissukesse logimiseks kasutatakse ID-kaarti,

* Vissukeses esitatakse nii JKKle vajalikud poegimisandmed kui PRIAle vajalikud märgistamisandmed,

* Andmete esitaja peab olema ka PRIAs registreeritud kui volitatud andmete esitaja,

* Peale andmete esitamist on vajalik ka andmete kinnitamine e-pria portaalis!

Suvist numbrit kirjutades uskusin, et juba 2007. aasta jõuludeks suudame Teie tööd vähendada. Kahjuks pean tõdema, et meie jõulusoov ei täitunud. Põhjus on selles, et PRIA ostab tarkvara arendust sisse ning planeeritud töödega ei ole valmis jõutud.

See tähendab, et alanud 2008. aastal on tulemas kaks väga olulist muudatust veisekasvatajatele:

* Andmeid saab hakata esitama PRIAle Vissukese või Liisu kaudu,

* Muutub poegimisandmete ja väljamineku põhjuste esitamine.

Seega ootame Teid kõiki peagi toimuvatele infopäevadele ning soovime Teile tegusat uut aastat!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uus koondaruanne

JKKs valmis piimatootjale uus ülevaatlik trükis – karja andmeid koondav “Koondaruanne”. See koosneb kaheksast tabelist ja kahest graafikust, mis annavad ülevaate karja olukorrast. Detsembris saadeti kõigile üle 10 lehmaga loomapidajatele koondaruanne tema karja kohta. Aruande tellimiseks tuleb JKKsse saata avaldus, näidates kas trükist soovitakse ühekordselt või igakuiselt. Aruande hind on 59 krooni.

Koondaruande tabelid ja graafikud:

1. Toodangunäitajad: lehmade arv karjas kontrollpäeval ning kontroll-lüpsi keskmised tulemused. Esitatud on ka karja kogu- ning jooksva 12 kuu keskmine toodang lehma kohta.
2. Karja struktuur: veiste arv vanusegruppide kaupa, lehmade vanus aastates ning laktatsioonides.
3. Loodetavad poegimised: tabelis on järgmise viie kuu loodetavate poegimiste arv lehmade ja lehmikute kaupa. Loodetavad poegimised arvestatakse viimase seemenduse põhjal.
4. Kontrollpäeva piimatoodang ja somaatiliste rakkude arv. Graafiliselt on esitatud keskmine toodang lehma kohta kontrollpäeval ning som. rakkude arv.
5. Piima keskmine karbamiidisaldus. Lisaks on välja toodud karbamiidi soovituslik alam- ja ülempiir.
6. Udara tervise näitajad. Tabelis on udara tervise näitajad 5 viimase kontroll-lüpsi kohta.
7. Taastootmisnäitajad: andmed seemenduste, poegimiste ning väljamineku kohta.
8. Aretusnäitajad: seemendamisel kasutatud pullide arv aasta algusest arvates, Eestis hinnatud pullide aretusväärtused, karjasolevate lehmade SPAV ning aasta algusest sündinud vasikate keskmine põlvnemisindeks.
9. Sigimistäitajad: esitatud sigimistäitajad on arvatud viimase 12 kuu jooksul poeginud lehmade andmete põhjal: vanus esimesel seemendusel, esmaspoegimisiga, poegimisvahemik, uuslüpsiperioodi ja kinnisperioodi pikkus, seemenduste arv tiinestumise kohta, tiinestumine 1. seemendusest ja päevade arv poegimisest esimese seemenduseni.
10. Karjast väljaminek: lehmade ning lehmikute väljaminek põhjuste lõikes ning väljaläinud

loomade keskmine vanus.

Loodame, et “Koondaruanne” annab vajalikku informatsiooni (s.h võrdlused eelmiste ajaperioodidega) kõigile, kelle jaoks on oluline oma karjas toimuv.

Possu uus versioon seakasvatajatele

Valmis on saanud sigade jõudlusandmete kogumise programmi uus versioon – Possu 3. Seni kasutusel olnud Possu 2 oli heaks abimeheks emisekarja majandamisel, kuid ta ei andnud ülevaadet kõikidest vanuserühmadest. Uus versioon annab võimaluse vaatluse alla võtta ka noorsead ja nuumikud alates võõrutamise momendist. Possu 3 võimaldab koostada käibearuannet, mille koostamine käsitsi iga kuu lõpus on väga töömahukas protsess. Lisaks loomade käiblele on uues versioonis ka söötade käive ja minimaalsed majanduslikud analüüsid söödakulu ja juurdekasvude kohta. Possu 3-ga on võimalik töötada erinevat tüüpi farmides – täistsükliga seafarmis, põrsatootmisele spetsialiseerunud või nuumikute kasvatamisega tegelevas farmis. Possu uue versiooniga on võimalik hallata kogu karja.

Lihaveiste tapaandmed jõuavad JKK andmebaasi

Tabiveres 16. novembril toimunud lihaveisekasvatajate infopäeval allkirjastati akt, mis võimaldab andmevahetust Estonian ACB Vianco ja Jõudluskontrolli Keskuse andmebaaside vahel. Praktikas on andmevahetus siiski ühesuunaline – kõigi Estonian ACB Vianco kaudu Rakvere Lihakombinaati viidud lihaveiste tapaandmed jõuavad JKK andmebaasi. Oluline on teada ka seda, et kasutusse lähevad ainult aretuseks vajalikud andmed nagu registrinumber, tapakuupäev, rümbamass, lihakus (SEUROPE), rasvasus ja looma tüüp (pullmullikas, kastraat, lehm, lehmullikas). Loomapidaja ja Estonian ACB Vianco vahelised rahalised suhted jäävad Jõudluskontrolli Keskuse eest varjatuks. Tapaandmete kajastamine JKK andmebaasis peaks tulevikus andma suurepärase võimaluse lihakvaliteedi parandamiseks aretuse kaasabil.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia III osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
nahk	skin, cutis	Haut	кожа
nimi	name	Name	кличка
nina	nose	Nase	нос
nisad	teats; underline, nipples (US)	Zitzen	соски
nooremis	gilt, yelt, elt, young swine	Jungsau	молодая свинья, свинка
noorkult	boar piglet	Eberferkel	молодой хряк
numasiga	fattening pig, fatling pig, feding pig (US)	Mastschwein (masttier)	откормочная свинья
numikute sigala	fattening piggery	Schweinemaststall	свинарник-откормочник
omanik	owner, farmer	Besitzer	владелец
orikas, kastreeritud noorkult	barrow	Bor	боров
ostja	buyer, purchaser	Abnehmer	покупатель
paaritus (paaritatud)	mating (served)	Belegen (Belegt)	покрытие, случка, спаривание
pekipaksus	backfat thickness	Rückenspeck	толщина спинного сала
pekipaksus 100 kg juures	backfat at 100 kg	Speckdichte bei 100 Kilo	толщина спинного сала при 100 кг
pesakond (psk)	litter, farrow	Wurf	помет (поросят)
pesakonna nr	litterid	Wurf Nummer	номер помета
pesakonna suurus	litter size, number of piglets per litter	Wurfgröße	величина приплода
pieträän	Pietrain	Pietrain	пьетраан
pikkus	length	Länge	длина
poegimine	farrowing	Abferkeln	опорос
poegimise kord	parity	Parität	порядок опороса
poegimise kuupäev	date of farrowing	Wyrfdatum	дата опороса
poegimissigala	farrowing house	Abferkelstall, Sauenstall	свинарник-маточник, свин. для опоросов
poegimiste protsent	rate of farrowings	Ferkelnprozent	процент опоросов
poegimiste vahemik	farrowing interval	Zwischenwurfzeit	интервал между опоросами
prakeerimine	culling, removal, waste	Merzen	выбраковка
proovikult	teaser boar	Probierbeber	пробный хряк
protsent	percentage	Prozent	процент
puhtatõuline	pure bred	Reinrassig, Reingezüchtet	чистопородная
punktid	score, points	Punkt	баллов
põhjus	cause	Grund	причина
põllumajandusministeerium	ministry (department) of agriculture	Ministerium für Landwirtschaft	министерство сельского хозяйства
põlvnemine	pedigree, origin	Herkunft	родословная, происхождение
põlvnemisandmed	pedigree data	Stammdatenlisten	данные родословной
põlvnemistunnistus	pedigree certificate	Zuchtbescheinigung	племенное свидетельство свиней
põrsaid juurde paigutatud	piglets added	Zugesetzt	добавление поросят
põrsaid ära paigutatud	piglets away	Weggesetzt	убавление поросят
põrsakasvatus	piglet rearing	Ferkelaufzucht	выращивание поросят, разведение
põrsas	piglets, pigling, farrow	Ferkel	поросенок
päev	day	Tag	день

Põrsaste sündimine surnult või imikpõrsa hukkumine - on sellel vahet?

Karjaanalüüsi käigus küsitakse väga tihti, milline on aktsepteeritav surnultsündinud põrsaste osatähtsus. Firmajuhte huvitab, kas ja kuidas on võimalik vahet teha surnultsündinud ja hukkunud imikpõrsa vahel. Loomaomanikud väidavad, et kui juhi poolt võetakse vaatluse alla imikpõrsaste hukkumine, siis järgmisel kuul on imikpõrsaste kadu vähenenud ja suurenenud hoopiski surnultsündinute osatähtsus. Selline muutumine lühikese ajaga ei ole loogiline ja näitab, et andmeid ei kajastata usaldusväärselt. Sellised küsimused on õigustatud, sest vastutab ju loomaomanik jõudlusandmete õigsuse eest. Selline trend teeb murelikuks ka JKK ja ETSAÜ. Miks ikkagi on vaja neid andmeid täpselt registreerida? Valeandmete esitamisega moonutame jõudluskontrolli statistilisi analüüse ja geneetilise hindamise tulemusi. On ju teada, et emiste viljakust hinnatakse elusalt sündinud põrsaste arvu järgi pesakonnas. Sama kehtib ka geneetilisel hindamisel, mis omakorda on aretuslaste otsuste tegemise aluseks. Valeandmete esitamisega võib sigade aretus liikuda soovimatus, viljakuse vähenemise suunas. Samuti ei ole võimalik valesti registreeritud andmete alusel kindlaks teha farmi majandamise kitsaskohti.

Vastuse küsimusele, kuidas on võimalik vahet teha surnultsünni ja hukkumise vahel, leiab iga huviline ajakirjast "Tõuloomakasvatus" 2007/4, Alo Tänavotsa refereeringust "Põrsaste surnultsünnid ja nõrga elujõuga põrsad". Artikkel on kättesaadav ka internetis ETLK koduleheküljelt <http://www.eau.ee/~vl/touloom/pdf/touloomakasvatus40.pdf>.

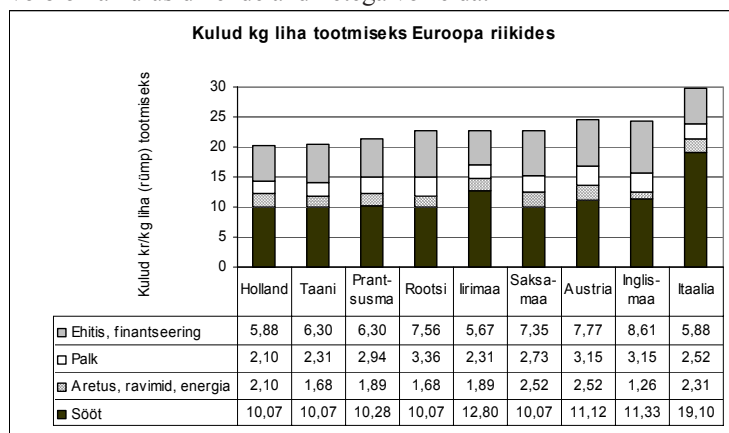
Artiklit lühidalt kokku võttes võib öelda, et aktsepteeritav surnultsünni osatähtsus on 3 – 5%. Probleemi süvaurimise vajadus tekib, kui surnult sünnib üle 7% põrsastest. Eesti keskmisena sündis surnult 2000. – 2006. a 5,1 – 6,9% põrsastest. Farmide lõikes on vastav näitaja väga erinev, jäädes 2006. a vahemikku 1,2 ja 15,5%. Üle 7% põrsastest sünnib surnult 16s farmis, mis tähendab, et 26% farmidest vajab analüüsi surnultsünni põhjuste väljaselgitamiseks.

Sealiha tootmise kulud Euroopas

Masked ajad sunnivad sealiha tootjaid hoolikamalt oma tegevust üle vaatama ja optimeerima tootmiskulusid. Järgnevalt lühiülevaade 2006. aasta tootmiskulude kohta Euroopa riikides, kes on ühinenud InterPig-ga. InterPig on rahvusvaheline organisatsioon, mille liikmeteks on mitmed Euroopa riigid, kuid ühinenud on ka näiteks USA, Brasiilia ja Kanada. InterPig avaldab igal aastal ülevaate standardiseeritud tootmiskulude kohta. Euroopa riikide kohta on 2006 aasta tootmiskulud ära toodud alljärgneval joonisel.

Madalaima hinnaga suudab sealiha toota Brasiilia. Ühe kilogrammi liha tootmiseks kulub 14,70 kr/kg tapakaalu kohta. Brasiiliale järgneb Kanada, kus on madalaim sööda maksumus. USA-s on tootmiskulud suuremad bioenergia tootmisega kaasnenud hinnasurve tõttu. Brasiilia tootmiskulude madal tase on saavutatud väikese investeeringuga palkadesse ning hoonetesse. Samas tuleb mainida, et aja kulu toodetud sea kohta on Brasiilias neli korda suurem kui Taanis. Euroopas seevastu suudavad kõige väiksemate kuludega (19,95 kr) sealiha toota Holland ning Taani. Hispaania tootmiskulud ei kajastu analüüsis, kuid Hispaania tootmiskulud on veelgi madalamad. Itaalias on tootmiskulud kõrgeimad – 30,00 kr/kg, mis on põhjustatud eelkõige raskemate sigade realiseerimisest (tapakaal 130 kg). Hoonete amortisatsiooniks arvestatakse 20 aastat ning inventarile 10 aastat. Selles osas erinevad Taani ja Rootsi, kus vastavad näitajad on 25 ja 12 aastat.

2007. aasta vilja hinna tõus tegi kindlasti omad korrektureid sealiha tootmiskuludes. InterPig avaldab 2007. a kulude võrdluse järgmisel aastal. Eesti kohta vastavad näitajad küll puuduvad, kuid iga tootja võib oma kulusid nende andmetega võrrelda.

Allikas: InterPig, tootmiskulud 2006

Hinnad antud eesti kroonides

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanu seemendusandmete sisestamisel Possusse

Viimasel ajal on jõudlusandmete sisestamisel tekkinud uus liik vigu – seemenduskult on vale. See on sisuline viga ja tekib tähelepanematuses andmete sisestamisel või teadmatuses. Teadma peab, et farmis eristatakse sigu individuaalnumbri järgi, andmebaasis ja ka Possu programmis aga registrinumbril alusel. Registrinumber koosneb sea sünnikarja ehitise koodist, individuaalnumbrist ja sünniaasta kahest viimasest numbrist. See number muudab iga sea unikaalseks ja kordumatuks. Sisestamisvead tekivad juhul, kui näiteks mõne seemendusjaama kuldi individuaalnumber ühtib farmi kuldi individuaalnumbriga. Sel juhul on vaja olla lihtsalt tähelepanelik. Andmete sisestamisel annab Possu programm teile valida kahe kuldi vahel ja õige kuldi saate teada just registrinumbril abil.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade sektori juhataja

Noppeid Taani ajakirjast Svin

Kuidas vähendada imikpõrsaste hukkamist? Taanis on viimase aasta keskmine imikpõrsaste ning nuumikute surevus jätkuvalt langeva trendiga. Perioodil aprill 2006 – aprill 2007 oli imikpõrsaste keskmiseks surevuseks sünnist 5. elupäevani 3,2%, nuumikute surevuseks aga 4%. Alates 2004. aastast on surevuse vähenemise tõttu üleskasvatatud 0,8% põrsaid rohkem, mis kokku annab 200 000 siga koguväärtusega 60 milj taani krooni. Prognoositud trendiks on aastast surevuse ja surnultsündide vähenemine 1,4%. Taanis hinnatakse viimastel aastatel lisaks imikpõrsaste arvu 5. elupäeval ja sellega antakse hinnang ka emisele. Registreerides põrsaste arvu 5. elupäeval saab valida suurema elujõuga põrsaid.

Mida teha emise karjas püsimiseks? Emise ülesandeks on oma eluajal toota võimalikult palju elujõulisi põrsaid. Selle täitmise eelduseks on loomade kõrge viljakus ja emise pikk kasutusiga. Praktikas aga lähevad paljud emised karjast välja peale esimest või teist pesakonda. Väljamineku põhjuseks on peamiselt haiged jäsemed (sageli liigeste ning kõhrkoe probleemid), mittetiinestumine ning seedeprobleemid. Emiste pikemaks karjas püsimiseks soovitatakse taani seakasvatajatele emiku esmaseemendusvanuseks 230–240 päeva, enne seemendamist peki paksuseks 12–18 mm ning sobivaks esmaseemenduse kaaluks 130–140 kg.

Päritavuskoefitsientidest. Soome teadlased uurisid esmaspoegimisvanuse, emise kasutusea ja jäsemete tervise päritavust. Huvitavaks ja ainulaadseks teeb uurimuse see, et emiste kasutusea geneetilisi komponente pole seni eriti uuritud. Uurimuse tulemustest selgus, et soome maatõugu emiste kasutusiga on päritavaks tunnuseks.

Päritavuskoefitsiendid olid järgmised:

- emise esmaspoegimisvanus 0,19;
- kasutusiga 0,14;
- jäsemete tervis 0,24.

Jalgade hea tervis seostub emise pikema kasutusega ehk aretades tugevate ja tervete jäsemetega emiseid mõjutab kaudselt emise kasutusiga.

Emise poegimisaja määramine. Uuriti, kas ja kui täpselt on võimalik määrata emise poegimisega. Kui emise nisades on piim, siis emise poegib varsti, aga millal? Tehtud uuringu alusel võib väita järgmist:

- kui emisel pole nisades piima, siis emise järgneva 12 tunni jooksul kindlasti ei poegi.
- kui piim on juba nisades, siis enamuse emiseid poegib 14 tunni jooksul.
- kui nisast tuleb vaid paar piiska, siis on poegimiseni aega kuni 28 tundi. Emise poegimisaja ennustamine on vajalik eelkõige vastsündinud põrsastele sobiva mikrokliima tagamiseks, kui nad seda kõige enam vajavad (soojalampide sisselülitamine, allapanu jm).

Juurdekasv. Juurdekasv on hästi mõjutatav aretuse kaudu. Aretustööd tehakse selleks, et tootmiskarjades tagada häid tulemusi ja majanduslikku kasu. Tootmiskarjades kõrge juurdekasvuindeksiga kultide sperma kasutamine andis hea juurdekasvuga järglased. Rõhutatakse heade aretusloomade kasutamise vajadust, et saadud ristandid oleksid suure juurdekasvuga.

Refereeris Liia Taaler

Parimad teadaolevad laktatsioonid dets. alguse seisuga

Eesti holstein							
Nimi	Omanik	Lakt. nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valgu %
Võrgu	Põlva Agro OÜ	3	17535	456.2	2.60	478.7	2.73
Pali	Põlva Agro OÜ	3	16624	591.0	3.56	491.3	2.96
Siiru	Põlva Agro OÜ	4	16362	467.5	2.86	510.1	3.12
Eesti punane							
Märsi	Saimre OÜ	4	14382	477.6	3.32	453.7	3.15
Silla	Põlva Agro OÜ	4	14029	477.9	3.41	452.1	3.22
Viuu	Lea Puur	7	13795	480.1	3.48	432.9	3.14

Meenutagem!

2009. aastal on põhjust tähistada jõudluskontrolli 100 aastast ajalugu Eestis. Kuidas on jõudluskontrolli (varasema nimetusega karjakontrolli) tehtud läbi aja?

JKK teeb ettepaneku panna kirja oma mälestused, meenutused aastatetagusest jõudluskontrolli läbiviimisest. Kirjutage oma kogemustest seoses jõudluskontrolli protsessiga – proovide võtmisest või andmete esitamisest, ühesõnaga erinevatest jõudluskontrolli takkudest. Eriti teretunud on mälestused sõjajärgsest ajast, kui karjakontroll praktiliselt lakkas olemast, selle taastamisest 1960-ndatel, masinarvutusele üleminekust. On olemas vaid andmetöötajate omapoolne nägemus sellest. Tahame teada ka loomapidajapoolseid mälestusi, millised raskused esinesid, mida positiivset masinarvutusele üleminek kaasa tõi. Kuigi paljud tollaegsed jõudluskontrolli assistendid (praeguse mõiste järgi JAK-d) on juba pensionil, on võib-olla siiski olemas neid, kes panevad oma mälestused kirja.

Jutustage vabas vormis, oma kogemuste ja näidete kaudu. Tööde pikkus ei ole piiratud. Paremad tööd leiavad äramärkimist ning tõenäoliselt leiavad nad ka kajastamist jõudluskontrolli juubeliaastal.

Meenutused palume JKKsse edastada hiljemalt 1. juuniks 2008. a.

Meenutusi ootame nii paber kandjal kui elektrooniliselt. Need võib anda piirkonna zootehniku kätte või saata piimaproovidega või Eesti Postiga.

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Tööjuubel

30. tööjuubelit tähistasid 1. jaanuaril 2008. a Tiia Püssa — arvutivõrgu peaspetsialist–andmebaasi administraator ja Inno Maasikas — jõudluskontrolli andmetöötajate osakonna juhataja

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

JKK Aasta töötaja

Viis aastat on JKK töötajad endi hulgast valinud Aasta töötaja. Tiitel omistatakse töötajale, kelle töö on kõige rohkem tunnustamist väärt. 2007. aasta JKK Aasta töötaja on Tiia Püssa, arvutivõrgu peaspetsialist–andmebaasi administraator. Kolleegide sõnul on Tiia positiivse ellusuhtumisega hoolas perenaine–varahoidja JKKle usaldatud andmetele, kes tagab turvatunde kolleegidele ja klientidele.

Neljandat korda valisid JKK töötajad endi seast kolleegipremia “Päikesekiir” laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kaastöötajate arvates kõige sümpaatsem, säravam ja lahkem kolleeg. 2007. aasta Päikesekiireks valiti vanemreferent Riina Tisler — abivalmiduse ja rõõmsameelsuse eest.

Uus töötaja

Alates 7. jaanuarist töötab meil raamatupidaja–palgaarvestajana Anita Minin.

Muhedat

Pull läheb lehma juurde ja ütleb talle: “Lehm, kuule, kas sa mult jõusõota ei taha osta, hästi odav aga kuramuse hea ...” Lehm põrnitseb pulli veits aega altkulmu ja küsib: “Ega sa mind lüpsata ürita?”

Uudised

Hea klient!

Tänaseks on Jõudluskontrolli Keskusel 2007. aasta kohta kokkuvõtted tehtud ning 2008. aasta tegemised täies hoos. Hea meel on tõdeda, et veiste piimatoodang ja sigade sigivusnäitajad näitasid eelmisel aastal positiivset trendi.

Jõudluskontrolli Keskusele on oluline ka see, et eelmisel aastal suutsime oma töö ümberkorraldamise tulemusena kiirendada jõudluskontrolli teenuse osutamist piimaveisekasvatatajale.

Hea et jaanuaris – veebruaris kehtima hakanud veiste poegimisandmete ja väljamineku põhjuste esitamise muudatused on ilma suuremate tagasilöökideta käivitunud.

Täienenud on teenuste valik. Eelmisest aastast pakutavad uued teenused piimaveisekasvatatajale, – “Koondaruanne”, “Kõrvamärkide transport piimaproovide kogumispunkti”, “SMS-teade” –, on leidnud positiivse vastuvõtu ja loodetavasti muutuvad veelgi populaarsemaks.

Möödunud aastal tehtud arendused Possu on samm-sammult rakendumas. Possu nuumikute moodul on seakasvatatajates huvi tekitanud ja esimestelt kasutajatelt oleme juba saanud programmi kohta positiivset tagasisidet.

Loodetavasti on lugemise hetkeks ka paljuräägitud JKK ja e-PRIA projekt käivitunud ning aktiivsemad piimatootjad andmete topeletamisest lahti saanud.

Käesoleva aasta algusest oleme alustanud pihuarvutite tutvustamist, mis võimaldab muuta JKK ja loomapidaja vahelise andmete liikumise veelgi kiiremaks, täpsemaks ja mugavamaks, kuid selles osas on ilmselt sügis õige aeg tibude lugemiseks.

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

E-arve JKK-st

Jõudluskontrolli Keskus hakkab pakkuma oma klientidele võimalust saada arve e-postiga. E-arve muudab asjaajamist lihtsamaks klientidel, kel raamatupidamine ja loomakasvatustöötajad asuvad erinevates kohtades. Samuti paraneb arve kättesaamise kiirus. Pdf-vormingus arve saadetakse kliendi esitatud e-postiaadressile.

Esimese etapina on valminud e-arve rakendus seakasvatatajatele ning esimene e-arve väljastati märtsis. E-arvest huvitatud seakasvatatajatel palume pöörduda Vaike Konga poole (vaike.konga@jkkkeskus.ee), kes registreerib e-posti aadressi, millele hakatakse arveid väljastama.

Järgmise etapina on kavas e-arvete väljastamine piimatööstustele. Seejärel võetakse arendusse e-arvete väljastamine piimaveise jõudluskontrolli tegijatele.

Kui valmivad tehnilised võimalused veisekasvatatajatele e-arvete väljastamiseks, siis teatame, kellele e-arve soovijad saavad edastada e-posti aadressid.

“Vaade tulevikku”

Märtsi alguses korraldas JKK ajurünnaku “Vaade tulevikku”. Kokku kutsuti veiste ja sigade aretusorganisatsioonide nõukogude ja juhatuste liikmed. Ajurünnaku eesmärk oli kujundada arusaam, milline on Eesti loomakasvatuse aastal 2014. JKK jaoks on tähtis teada loomapidaja vajadusi ja soove tulevikus, et pakkuda vajalikke lahendusi.

Ajurünnakul jäid kõlama mõtted:

- loomakasvatuse Eestimaal jätkub, sest nõudlus toiduainete järgi kasvab kogu maailmas;

- kasumlikkuse võti on efektiivsus.

Efektiivsus on valdkond, mille tõstmisesse saab oma tegevuse ja andmetega anda suure panuse Jõudluskontrolli Keskus.

Uued töötajad

Jaanuarist vastab üldtelefonile ja tegeleb postiga vanemreferent Aimi Sörg.

Kõrvamärke müüb ja postitab alates märtsikuust registrispetsialist Favsta Ossul. Senine kauaaegne registrispetsialist Helve Vares jäi pensionile.

2007. aasta piimatoodang

2007. aastal ületas Eesti piimatoodang 7000 kg piiri – aastalehma kohta saadi 7052 kg piima. Toodang lehma kohta suurenes aasta jooksul 190 kg võrra.

Võrdluseks: Rootsi lehmad andsid keskmiselt 9217 kg piima, mis on 2165 kg enam kui Eestis. Taanis oli toodang 8919 kg, Ungaris 8362 kg, Tšehhis 7513 kg. Lätis oli toodang 5478 kg, Leedus 5863 kg. Eesti lehmad lüpsavad ka rohkem kui Poola (6688 kg) ja Slovakkia lehmad (6517 kg).

Toimus Possu 3 esitus

14. märtsil toimus Possu programmi uue versiooni esitus. Koolitusest võttis osa 26 inimest. Possut tutvustati kolmele erinevale sihtgrupile:

- spetsialistidele, kellel puudub Possuga töötamise kogemus;
- seafarme teenindavatele veterinaararstidele;
- Possu programmi kogemustega kasutajatele.

Uutele Possu huvilistele ja veterinaaridele tutvustas programmi kasutamise võimalusi Külli Kersten. Possu 3 erinevused võrreldes eelmise versiooniga tõi välja Aivar Annamaa, kes tutvustas ka täiesti uut, nuumikute osa. Farmidel on võimalik ise otsustada, kas hallata põhikarja ja nuumakarja andmebaasi koos või mõlemat eraldi asuvates arvutites. Emiste ja/või nuumikute andmebaasi moodustamiseks on vaja tellida Jõudluskontrolli Keskusest hinnakirja alusel litsentsid või litsentsid, mis väljastatakse aastaks.

Huvi nuumikute mooduli vastu oli üllatavalt suur – viis farmi soovisid esimesel võimalusel tööle hakata Possu 3-ga. Juba enne esitlust töötas nuumikute mooduliga kaks farmi – OÜ Markilo Kureoja farm ja Jampo SK OÜ. Nende farmide spetsialistid on aidanud uut moodulit testida. Täname neid!

Eestlasest Soomes

Soome ajakirja “Sika” jaanuarinumbris ilmus põhjalik artikkel Aasta Põllumehest 2007 Ermo Sepast. Artikkel on nähtav ka JKK kodulehel (alamlehel Sead valida menüüst artiklid).

Possu 3 kasutamise võimalused

Possu kolmas versioon on jõudnud seafarmidesse. Suurim erinevus eelmise versiooniga võrreldes on võimalus hallata kogu karja – siiani oli võimalik ülevaadet saada ainult põhikarjast, täielikult puudus nuumikute haldamise osa. Programm on paindlik, mis tähendab seda, et kasutaja võib vastavalt farmi töökorraldusele kasutada erinevaid mooduleid kas eraldi või koos. Possu programmi saab kasutada nüüdsest ka farm, kellel on ainult nuumikud.

Mille alusel otsustada, millist või milliseid mooduleid kasutada? Selline küsimus tekib eelkõige nendel kasutajatel, kellel on täistsükliga seafarm. Siin on võimalikud järgmised variandid:

- Possu programmi litsents nii emiste kui ka nuumikute andmebaasi haldamiseks
- Possu programmi litsents ainult emiste andmebaasi haldamiseks
- Possu programmi litsents ainult nuumikute andmebaasi haldamiseks

Mille põhjal siis otsus langetada? Soovitused tulenevad sellest, et **Possu programmiga ei saa paralleelselt töötada kaks erinevat inimest üheaegselt erinevates arvutites**. Varukoopiate vahetamisega ja kordamööda töötamisega ei ole kaitstud andmete turvalisus.

Kui emised ja nuumikud asuvad ühes hoones ja programmi kasutab üks inimene, on vaja tellida litsents nii emiste kui ka nuumikute mooduli kasutamiseks. Mõlemad andmebaasid on sel juhul kasutatavad ühes programmis ja andmeid peab sisestama Possusse üks kasutaja.

Kui emised ja nuumikud asuvad erinevates ehitistes ja programmi hakkab kasutama kaks erinevat inimest erinevates arvutites, siis on vaja tellida litsentsid eraldi emiste moodulile ja nuumikute moodulile.

Kui emised ja nuumikud asuvad erinevates ehitistes, aga andmeid hakkab programmi sisestama ainult üks inimene, siis võib tellida programmi, milles on litsents nii emiste kui ka nuumikute andmebaasi majandamiseks.

Litsents väljastatakse kasutajale vastavalt loomade arvule tähtajaliselt piiratud perioodiks JKK kehtiva hinnakirja alusel. Soovitav periood on üks aasta. Litsentsi suurus ja kehtivusaeg on nähtav Possu programmis. Litsentsi aegumistähtaaja saabumisel annab programm märku litsentsi uuendamise vajadusest. Kui litsentsi ei uuendata, siis programm blokeerub ja sisestatud andmetega töötada ei ole võimalik.

Kasutage võimalust nuumikute mooduli katsetamiseks, sest maikuuni on see tasuta.

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia IV osa

EESTI	INGLISE	SAKSA	VEENE
rasvasiga	lard pig, fat-type pig; lard hog (US)	Fettschwein, speckschwein	сальная свинья
ristand	crossbreed	Hybrid	гибрид
ristandaretuskari	multiplier herd	Vervielfältigung Herde	стадо гибридных свиней
ristandsiga	hybrid pig, cross-breed	Hybridschwein, Bastard, Hybrid	гибридная свинья, помесь
Rootsi	Sweden	Schweden	Швеция
rümba (lihakeha) mass	carcass weight	Rumpfmasse	масса туши (туловища)
rümba (lihakeha) pikkus	carcass length	Rumpflänge	длина туши (туловища)
Saksamaa	Germany	Deutschland	Германия
seaaretaja	pig breeder, pig farmer; hog farmer (US)	Schweinezüchter	заводчик
seafarm	pig farm, piggery	Schweinefarm	свиноводческая ферма
seakari	pig stock, herd; pig crop, hog crop (US)	Schweinebestand, Herden	поголовье свиней
seakasvataja	pig keeper, hog man (US)	Schweinehalter	свиновод
seakasvatus	pig breeding, pig husbandry; hog farming (US)	Schweinezucht	свиноводство
sealiha	pork, pork-meat	Schweinefleisch	свинина
seapidamine	pig keeping, pig raising, pig management	Schweinehaltung	содержание свиней
seatalitaja	pig fattener, pigman, pig tender; hog feeder (US)	Schweinemäster, Schweinefleger	свинарка
seemendus (seemendatud)	insemination (inseminated)	Belegen, Belegung	осеменение
seemendusjaam (SJ)	inseminationstation (IS)	Besamungsstation (BS)	станция искусственного осеменения (СИО)
sig	pig, swine; hog (US)	Schwein	свинья
sigade nuumamine	pig fattening, hog feeding (US)	Schweinemast	откорм свиней
sigala	farm, piggery	Schweinehall	ферма
sigivus	performance	Leistung	воспроизводительная способность
singid	ham	Schinken	ветчина, окорок
Soome	Finland	Finnland	Финляндия
stressisündroom	porcine stress syndrome (PSS)	Streßsyndrom des Schweines (PSS)	синдром стресса
stressitundlikkus	susceptibility to stress	Streßempfindlichkeit	чувствительность к стрессу

Sigade jõudluskontroll 2007. aastal

2007. aastal lõppes trend, kui võisime rääkida sellest, et karjade arv jõudluskontrollis väheneb, aga sigade arv suureneb – nüüd on ka sigade arv vähenema hakanud. Aastaga vähenes sigade arv jõudluskontrollis 17%. Jõudluskontrolli lõpetas viis farmi, uusi alustajaid oli ainult kaks. Aasta jooksul ostis Possu programmi kolm farmi, aga üks farm kasutab seda ainult karjasiseselt ega anna andmeid sigade geneetiliseks hindamiseks ning aretustulemuste analüüsimiseks. Jääb lootus, et see farm liitub sigade jõudluskontrolli ja aretussüsteemiga käesoleval aastal.

Eelmise aasta jõudluskontrolli põhjalikke kokkuvõtteid on võimalik vaadata JKK koduleheküljelt www.jkkeskus.ee või farmidesse saadetud aastaraamatust.

Näitajad on stabiilsed olnud juba neli aastat ja enamusest on võrreldes eelmise aastaga minimaalse positiivse või negatiivse trendiga. Milliste trendidega olid näitajad 2007. aastal võrreldes 2006. aastaga, näeme alljärgnevalt loetelust.

Positiivsed trendid

1. Baasaretusfarmide keskmine emiste arv (+31 emist)
2. Ümberindluste osatähtsus (-1,9%)
3. Väljaminek pärast seemendust (-0,2%)
4. Nooremiste viljakus (+0,2 põrsast)
5. Vanaemiste viljakus (+0,1 põrsast)
6. Emiste keskmine viljakus (+0,1)
7. Aastaemise kohta elusalt sündinud (+0,5 põrsast)
8. Võõrutatud aastaemise kohta (+0,5 põrsast)
9. Imetamisperioodi pikkus (-0,4 päeva)
10. Päevi pesakonna tootmiseks (-0,7)
11. Ebaproduktiivseid päevi pesakonna kohta (-0,2)
12. Tiinestuvus (+2,1%)
13. Poegimiste protsent (+1,8)
14. Lihassilma läbimõõt seemendusjaama kultide järglastel (+1,4 mm)
15. Lihassilma läbimõõt omakarja kultide järglastel (+1,5)
16. Kõikide kultide järglaste lihassilm (+1,4)
17. Pekipaksus (-0,3 mm)
18. Hinnatud kultide jõudluse suhteline aretusväärtus (+1,7)
19. Hinnatud emiste jõudluse suhteline aretusväärtus (+1,7)
20. Hinnatud kultide viljakuse suhteline aretusväärtus (+2,8)
21. Hinnatud emiste viljakuse suhteline aretusväärtus (+1,6)

Negatiivsed trendid

1. Kõikide karjade keskmine emiste arv (-63 emist)
2. Esmasseemenduste arv (-1%)
3. Seemenduste arv (-5771 seemendust)
4. Imikpõrsaste hukkumine (+0,2%)
5. Pesakondade arv väljaminekuni (-0,1)
6. Võõrutusest väljaminekuni (+0,3 päeva)
7. Seemendusest väljaminekuni (+5 päeva)
8. Seemendusjaama kultide järglaste testimisvanus (+7,3 päeva)
9. Omakarja kultide järglaste testimisvanus (+2,5 päeva)
10. Seemendusjaama kultide järglaste juurdekasv (-15,3 g/ööpäevas)
11. Omakarja kultide järglaste juurdekasv (-4,4 g/ööpäevas)
12. Kõikide testitud loomade juurdekasv (-11 g/ööpäevas)
13. Testitud loomade arv (-1380)

Stabiilsed trendid

1. Kokku sündinud põrsaid pesakonnas (11,5)
2. Aastaemise kohta sündinud põrsaid kokku (24,1)
3. Võõrutatud pesakondi aastaemise kohta (2,1)
4. Võõrutatud põrsaid pesakonnas (9,3)
5. Vabaperioodi pikkus (6,6)
6. Kunstliku seemenduse osatähtsus baasaretusfarmides (66%)

Esmasseemenduse (240 päeva) ja esmaspoegimise (359) vanuse võiks lisada stabiilsete näitajate loetellu, sest need tulemused on optimaalsed. Nagu näeme, on positiivseid trende rohkem kui negatiivseid.

Erilist rõõmu teeb aastaemise näitajate paranemine, mis näitab emiste efektiivsemat kasutamist. Ühtlustunud on omakarja kultide järglaste testiandmed seemendusjaama kultide järglaste omadega. Selline trend peaks seadma uued eesmärgid Tartu seemendusjaamale kultide valiku osas.

Elusalt sündis pesakonnas 10,8 põrsast, Esmaspoegijate pesakonnas sündis elusalt 10 põrsast, mis keskmine näitajana on hea tulemus. Pesakonnas võõrutati 9,3 põrsast, kusjuures imikpõrsastest hukkus 12,7%. Keskmiselt indles ümber 18,4% seemendatud emistest. Farmide lõikes viljakus ühtlustub.

Elusalt sündis pesakonnas üle 11 põrsa juba 18 farmis, mis moodustab 47% jõudluskontrollis olevatest farmidest. Selline trend avaldub nii silmatorkavalt esmakordselt.

Eesti Tõusigade Aretusühistu konsulendid testisid 2007. aastal ultraheliaparaadiga Piglog-105 üle kümne tuhande noorsea. Testitud sigade keskmine ööpäevane massi-iive sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 556,6 g, keskmine pekipaksus 10,2 mm ja seljalihase läbimõõt 60,6 mm. Lihaomaduste juures on kadumas valgete tõugude esimese põlvkonna ristandite heteroosiefekt. Miks see nii on, selleks on vaja aretusalast analüüsi.

Sigade kunstliku seemenduse osatähtsus on viimastel aastatel olnud minimaalse tõusva trendiga ja seda võib öelda ka 2007. aasta kohta. Eesti Tõusigade Aretusühistu seemendusjaama kultide spermaga seemendati 45% kõikidest jõudluskontrollis olevatest emistest. Baasaretusfarmides oli vastav näitaja 66%. Võrdsele tasemele loomuliku paarituse ja kunstliku seemenduse kasutamisel on jõudnud emiste viljakus. Mõlemal juhul sündis pesakonnas 10,8 elusat põrsast. Aastaid omavahel võrreldes suurenes selliste esmasseemenduste osatähtsus, kus seemendusmeetodiks on kunstlik seemendus. Sellistes pesakondades sündis 9,6 elusat põrsast, mis 2006. aastaga võrreldes on 0,3 põrsa võrra rohkem. Mainimata ei saa jätta ka farmisest spermavõtmist ja selle kasutamist oma tarbeks. 2007. aastal moodustasid sellised seemendused koos segusperma kasutamisega umbes 17%. Farmisest seemendamist kasutatakse põhiliselt nuumikute tootmiseks, karjatäienduse saamiseks aga kasutatakse Eesti Tõusigade Aretusühistule kuuluvate kultide spermat – 61% testitud sigadest olid Tartu seemendusjaama kultide järglased.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Tähtpäevi

• 1. juunil tähistab Jõudluskontrolli Keskus oma 15-ndat aastapäeva. 1. juunil 1993 moodustati EV Tõuaretusinspektsiooni Jõudluskontrolli Keskus. Kuni selle hetkeni tegelesid jõudluskontrolli korraldamise ja läbiviimisega ELVI Piimaanalüüsise Laboratoorium ja Andmetöötlusosakond ning Tõuaretusinspektsiooni spetsialistid.

• 10 aastat tagasi osales Eesti esmakordselt holsteini tõugu pullide jõudlustunnuste rahvusvahelises hindamises.

2008. aasta on sigade jõudluskontrolli süsteemi arengus eriline mitmete ümmarguste tähtpäevade poolest.

• 25 aastat tagasi avanes võimalus jõudluskontrolli kokkuvõtete tegemiseks arvuti abil. Algselt nimetati seda masinarvutuseks. Sigade jõudlusandmed farmidest edastati JKK-sse spetsiaalsetel pabervormidel, aasta kokkuvõtted, mida nimetati seakarja boniteerimiseks, aga koostati farmi jaoks arvuti abil. Esimesi alustajaid oli neli. Sellist jõudlusandmete kogumise süsteemi kasutati 15 aastat.

• 25 aastat jõudluskontrolli arvuti abil täitub ühel JKK praegustest klientidest – Jampo Seakasvatuse Osahingul. See farm on 25 aasta jooksul koos JKK-ga kaasa teinud kõik süsteemi arengud.

• 10 aastat möödub Oracle andmebaasi loomisest, mis oli eelduseks personaalarvutitele üleminekuks.

• 10 aastat möödub personaalarvutite kasutuselevõtmisest seafarmis.

• 10 aastat tagasi hakati jõudlusandmeid farmides koguma tarkvaraprogrammiga db-Planer.

Aprillikuised uuendused

On hea meel teatada, et alates aprillist on JKK-st võimalik soetada elektroonilisi kõrvamärke, mis sobivad kõikide põllumajandusloomade märgistamiseks. Kuigi väliselt sarnanevad need märgid sigade identifitseerimisel kasutatavate

“nööpidega”, ei ole tegemist pelgalt plastikust abivahenditega loomade eristamiseks. Uued märgised on varustatud elektroonilise kiibiga, millele on võimalik salvestada väga erinevat infot alustades looma nimest ja lõpetades omaniku ning tema abikaasa poolt looma seltsis veedetud ajaga (sekundilise täpsusega). Lisaks infokandja funktsioonile annavad uued kõrvamärgid võimaluse loomade positsioneerimiseks. Loomapidajal on võimalik pidevalt jälgida oma loomade liikumist karjamaal, nende sotsiaalset ja sugulist aktiivsust ning hinnata loomade sööda ja vaba aja kasutamist.

Elektrooniliste kõrvamärkide kasutuselevõtt on hea uudis ka VTA ja PRIA ametnikele, kes nüüdsest saavad teostada kontrolli kontorist lahkumata. Ka on lihtsam leida näiteks söödasõime taha peitu pugunud loomi, kes varem võisid jääda “kahe silma vahele”.

Tuleb lisada, et loomade jälgimiseks on vajalik GPS-seadme sarnane lisavidin.

Elektroonilised märgid ei sobi mesilaste ega suguliselt väga aktiivsete loomade märgistamiseks, sest antud isendid muudavad jälgimisseadme pildi kirjuks või hüplevaks, mis mõjub halvasti inimese silmade tervisele.

Uue teenusena on Vissukese kasutajatel võimalik ise valida oma loomade toodangunäitajaid, vanemaid ning kokkuostetava toorpiima hinda. Selleks on uus elektrooniline andmevahetuslehekülj “Soovikontsert”. Ära hoidmaks piimatööstuste pretensioone toorpiima kvaliteedi hüppelise paranemise osas, ei ole loomapidajatel võimalik ise valida somaatiliste rakkude hulka müüdavas toorpiimas.

Kuna kõiki uuendusi ei ole praktikas veel testitud, siis aprillis võib esineda nende töös tõrkeid, seepärast palume neisse suhtuda mõistvalt ja heatahtlikult.

Kena karjakevadet soovib Jõudluskontrolli Keskus!

Tööjuubelid

1. aprillil **Pille Simmo** (autojuht) — 25
1. mail **Kalle Pedastsaar** (direktori asetäitja IT alal) — 30

4. mail **Küllil Kersten** (sigade ja muude loomade sektori juhataja) — 10

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Sarnaselt teiste Eestis tegutsevate tõuaretusorganisatsioonidega täitus Jõudluskontrolli Keskusel käesoleva aasta juunis 15 tegutsemisaastat. 15 aastat tagasi alustas Jõudluskontrolli Keskus tööd 70 inimesega, kellest 22 töötab ka täna meie asutuse heaks. 15 aasta jooksul oleme vahetanud nime kahel korral – 1998. aastal Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Keskuseks ning 2001. aastal tagasi Jõudluskontrolli Keskuseks. Selle aja jooksul tegelesime lisaks jõudluskontrolli arendamisele ka esialgse loomade registri loomisega ning maksime välja esimesed otsetoetused.

Hea koostöö loomapidajate ja erinevate aretusorganisatsioonidega on võimaldanud meil arendada jõudluskontrolli süsteemi soovitud suunas. Lisaks veistele ja sigadele on meie andmebaasi lisandunud andmed lammaste ja hobuste kohta.

Jõudluskontrolli tegemine on muutunud 15 aasta jooksul tänu paljudele asjaoludele kiiremaks, mugavamaks ja kaasaegsemaks. Tänu loomapidajate vajaduste ning võimaluste muutumisele on jõudluskontroll muutunud bürookraatlikust paberimäärimisest kaasaegselt tehnoloogialt kasutavaks teenuseks.

Kui käesoleval aastal tähistame Jõudluskontrolli Keskuse 15ndat sünnipäeva, siis juba järgmisel aastal möödub 100 aastat esimese karjakontrolli organisatsiooni (Vändra Põllumeeste Seltsi karjakontrolli osakond) loomisest. Täna Eesti jõudluskontrolli eduloos peame väärtustama fakti, et suutsime säilitada jõudluskontrolli järjepidevuse 90ndatel aastatel, kui teised Balti riigid oma süsteemi lammutasid ja endale sellega "karuteene" tegid.

Täna oleme olukorras, kus võime uhkusega oma kogemusi ja Eestis toimuvat tutvustada!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Pihuarvuti JKKst koos nutiVissuga

JKK töötab välja piimaveiste jõudluskontrolli klientide tarbeks eestikeelse pihuarvuti tarkvara nutiVissu. NutiVissu koosneb kahest osast: proovitegemine ja Vissuke pihuarvutil. Proovitegemise programm hõlbustab kontroll-lüpsi tegemist. Vissuke pihuarvutil on väikse ekraani jaoks kohandatud. Sarnaselt lauaarvutil töötava Vissukesega saab sellega teha looma ja karja kohta päringuid ning registreerida sündmusi, kaasaarvatud sündmuste koostamine JKKsse ja PRIAsse.

Lisaks tarkvarale on võimalik JKKst soetada ka pihuarvuti, milleks on Psion Teklogix'i WorkAbout PRO.

Farmi koondaruanne

JKK pakub piimatootjale karja andmeid koondavale "Koondaruandele" lisaks "Farmi koondaruannet". Loomapidajad, kellel on ettevõttes mitu farmi, saavad näha iga farmi tulemusi ning leida iga farmi kitsaskohad ja tugevused.

Sarnaselt "Koondaruandele" koosneb farmi koond 8 tabelist ja 2 graafikust. Andmed on kahel trükiel veidi erinevad – farmi aruandes ei käsitleta noorloomade infot. "Farmi koondaruande" hind on 50 krooni farmi kohta (hinnale lisandub käibemaks). Aruande tellimiseks tuleb JKKsse saata sellekohane avaldus, näidates avaldusel, kas trükist soovitakse igakuiselt või üks kord kvartalis (jaanuar, aprill, juuli, oktoober). Tellijad saavad koondi kõigi oma ettevõtte farmide kohta. Aruanded saadetakse piimatootjale koos teiste JKK trükistega.

EID-märgid lammastele

JKK pakub lammaste märgistamiseks elektroonilist transponderit sisaldavaid kõrvamärke (elektrooniline ehk EID-märk). Kõrvamärgis on andmekandja, kuhu on salvestatud looma registrinumber. Lamba kõrvamärgipaar koosneb ühest tavapärasest kõrvamärgist ning ühest EID-märgist. Kõrvamärkide paar maksab 40 krooni. Märgistamiseks sobivad kasutusel olevad märgistamistangid. Esimesed lammaste EID-kõrvamärgid said kõrva AS Saaremaa Ökoküla loomad.

Päevalüpsi rekord

Maikuu ületas Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Täpik seni kehtinud Eesti päevalüpsi rekordi, milleks oli Põlva Agro OÜ lehm Hesa lüpstud 76,8 kg. Täpik suutis 2005. a septembrist püsinud rekordit lüüa 2,5 kiloga, lüpstes maikuu kontroll-lüpsil 79,3 kg päevas.

Mobiil-ID

JKK pakub Vissukesse ja Liisusse sisenemisel ühe autentimisvõimalusena Mobiil-ID.

Mobiil-ID on ID-kaardi analoog ja võimaldab teha samasid e-toiminguid. Mobiil-ID kasutamise eeliseks on sõltumatus kaardilugejaga varustatud arvutist. Lisaks ei tule Mobiil-ID kasutamiseks paigaldada arvutisse lisatarkvara.

Mobiil-ID teenuse lepingu saavad sõlmida seni ainult EMT kliendid EMT või Elioni esindustes. NB! Mobiil-ID teenus eeldab ka ID-kaardi olemasolu!

EMT eraisikust kliendiga sõlmitakse Mobiil-ID kasutamiseks lepingu lisa. Firma mobiiltelefoni kasutaja peab sõlmima eraisikuna EMT liitumislepingu Mobiil-ID kasutamiseks. Mobiil-ID on eraisiku omand, nagu ka ID-kaart, seepärast ei ole vaja liitumisel firma volitust.

Isikut tõendava dokumendina on vaja kaasa võtta oma ID-kaart. Seejärel annab EMT uue SIM-kaardi. Mobiilinumbr ja kõikide teenuste kasutus jääb endiseks. Samuti salvestatakse uuele SIMile vajadusel ümber telefoniraamat (kui telefoninumbrid on SIMil hoitud). Seejärel tuleb Mobiil-ID teenus aktiveerida.

Teenuse kasutamine on lihtne: vajutada nuppu „Sisenen Mobiil-IDga”, seejärel kinnitada mobiilil klahvivajutusega, et seal on näha samasugune kontrollkood kui arvutiekraanil. Sisselogimiseks sisestatakse PIN1 (saab kaasa EMTga lepingu sõlmimisel), digiallkirja andmiseks PIN2.

Kuni 2008. aasta lõpuni on Mobiil-ID tasuta, edasi hakkab maksma 10 krooni kuus. Kõik tehingud Mobiil-IDga on tasuta – võib sisse logida ja digiallkirja anda nii palju tahad.

Mobiil-ID kohta leiata pikemat lugemist aadressil <http://www.id.ee/mobiil>.

Kuumuse mõju emiste taastootmistunnustele

Sead taluvad kuuma suhteliselt kehvasti, sest sead ei higista. Eriti halvaks kombinatsiooniks on kõrge temperatuuri ja kõrge õhuniiskuse samaaegne esinemine, mis annab "sauna efekti" ehk reaalne kuumus on kõrgem kui mõõdetav. Sead kasutavad enda jahutamiseks käitumuslikku termoregulatsiooni, seda juhul, kui neil on ligipääs jahedatele pindadele, mudale või veele. Sead eelistavad veele jahedat pinda, jahutatavat vett või jahedat õhku. Kuumastressis sigadel on madalam toodang, halvem heaolu ning ammoniaaki lendub kuuma ilmaga rohkem.

Kuumuse mõju emistele

Kirjanduse andmetel võib normaalsest kõrgem temperatuur vähendada inna ajal ovuleerivate munarakkude arvu ning suurendada embrüonaalset suremust. Emised on eriti tundlikud kuumusele 8.-16. tiinuspäeval. Ümberindlus on sageli põhjustatud 13.-18. tiinuspäeval aset leidnud loodete embrüonaalsest surmast. Emised indlevad taas 21 ja 42 päeva pärast. Aastaaegade variatsioon põhjustab võõrutamise ja indlemise vahelise perioodi pikenedust ning 10-20 päeva hilisemat nooremiste suguküpsuse saavutamist. Suvine kõrge temperatuur võib põhjustada söömuse vähenemist imetamisperioodil, mille tagajärjel õheneb seljapekk ning emis vajab pikemat taastumisperioodi. Seejuures ei tohi unustada aasta, karja, sulu mõju, mis põhjustavad variatsiooni. Aastaaegade variatsioon on tingitud valgusolude ning päeva pikkuse muutustest. Allikas: www.norsvin.no

Kuumuse mõju kultidele

Kuumus mõjutab ka kultide viljakust, mistõttu tuleks kuuma suve korral vältida loomuliku paarituse kasutamist. Kunstlikul seemendamisel kasutatava sperma kvaliteet on eelnevalt kontrollitud, mis välistab sobimatu sperma kasutamise.

Palava ilmaga on sperma transport komplitseeritum ning nõuab korralikke säilitamistingimusi ka farmis. Kuumuses võivad kuldid muutuda uimaseks, ning nende suguiha väheneb. Mida kuumem ilm, seda kauem kestab kuldi paaritusakt ning ejakulatsioon toimub hiljem. Allikas: www.norsvin.no

Kultidele mõjub juba 25-30 kraadine kuumus.

Eriti tähelepanelik tuleb olla kui temperatuur tõuseb üle 29°C. Spermatooside sisaldus spermas langeb, on vähem elujõulisi ning otseliikuvaid spermatooside.

Muutused sperma kvaliteedis ilmnevad keskmiselt 2 nädala pärast. Sperma kvaliteet taastub 6-7 nädala jooksul pärast kuumalaine taandumist. Kui selle ajaga kvaliteet ei taastu, võib olla tegu permanentse kahjustusega. Näiteks kuldid, kes kannatasid 35 kraadist kuuma kolm päeva juuli lõpus, võivad olla põhjuseks emiste mittetiinestumises kuni septembrini. Allikas: http://www.ext.vt.edu/news/periodicals/livestock/aps-03_07/aps-244.html – Virginia State University

Külma mõju on sarnane kuumuse mõjule. Kultidel suureneb ebanormaalsest spermide arv, sest kult hoiab külmas munandeid liiga keha ligi. Normaaltemperatuur spermatogeneesi toimumiseks on kehatemperatuurist 2,8 kraadi võrra madalam temperatuur. Allikas: <http://porkinfo.osu.edu/Word%20Documents/boar.perfDL.doc> – The Ohio State University

Analiüüsisime kuumuse mõju Eesti seafarmide jõudlusandmete alusel. Keskmised õhutemperatuurid on võetud Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituudi kodulehelt.

2006. aasta suvi oli tõeliselt kuum ja kuiv. Kas see mõjus ka

sigivusele? Mõjus küll (vt tabelid). Sügise saabudes ilmnesid kuumuse tagajärjed oma täies hiilguses. Emiste ümberindluste protsent (ÜI 23,2% 2006. a suve seemendustest) oli eelnevate aastatega võrreldes kõrgem, poegimisi oli tunduvalt vähem (poegis 66,7 % 2006. suve seemendustest) ning seemenduskordade arv poegimise kohta tõusis. 2006. a augustis seemendatud emistest indles ümber 24,8 %, seejuures mai seemenduste korral oli ÜI % 20,4 (erinevuseks 4,4 protsendipunkti). Võrreldes 2006. a juuli, augusti ja septembri seemenduste ÜI % talviste ümberindlustega on erinevuseks kuni 7 protsendipunkti. Madalaim abortide osakaal oli maikuu seemendustel (0,7%), mil õhutemperatuurid olid Eesti eri paigus keskmiselt 9,2 kuni 11,5°C. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta (10,4 ning 10,5) oli 2006. aastal madalaim juuni ja oktoobri seemendustel.

Tabel 1. Emiste tiinestumine Eestis erinevatel aastaaegadel.

Seemendusaasta	Ümberindluste %		Tiinestuvus %		Poegimiste %		Seemenduste arv poegimise kohta		Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas	
	kevad	suvi	kevad	suvi	kevad	suvi	kevad	suvi	kevad	suvi
2004	16,4	20,1	75,0	71,3	74,8	70,9	1,3	1,4	10,8	10,5
2005	17,8	20,2	74,1	71,4	73,5	70,4	1,4	1,4	10,6	10,6
2006	20,3	23,8	71,1	67,4	70,4	66,7	1,4	1,5	10,7	10,6
2007	17,6	22,9	62,8	67,1	70,6	66,4	1,4	1,5	10,8	10,6
	sügis	talv	sügis	talv	sügis	talv	sügis	talv	sügis	talv
2004	18,4	17,6	71,0	72,6	71,5	72,7	1,4	1,4	10,6	10,7
2005	19,8	18,3	70,9	72,1	70,6	72,1	1,4	1,4	10,7	10,7
2006	22,7	19,3	69,3	69,6	68,5	70,9	1,5	1,4	10,6	10,7
*2007	21,8	15,2	64,7	30,5	67,1	58,2	1,5	1,7	10,6	11,1

*2007. a andmed mittetäielikud

*Arvutused on tehtud aluseks võttes seemendamise kuupäeva (nt 2004. a suvel seemendatud emistel oli keskmiselt 10,5 elusalt sündinud põrsast pesakonnas).

kevad – märts, aprill, mai

suvi – juuni, juuli, august

sügis – september, oktoober, november

talv – detsember, jaanuar, veebruar

Kuidas kuumusstressi ära tunda? Kuumusstressi tunnusteks on: hingamine avatud suuga, plekiline nahk, jäik kere, lihasvärinad, südamelöögi sageduse tõus, kehatemperatuuri tõus. Normaalseks kehatemperatuuriks täiskasvanud sigadel on 38 kraadi ja hingamissageduseks 15-25 hingetõmmet minutis. Kõrgemad näitajad viitavad kuumuse stressile. Signi tuleks regulaarselt jälgida.

Järgnevalt on ära toodud mõningad **juhtnöörid kuumusstressi vältimiseks**.

- Taga korralik valgus, pestes valgustorud/hõõglambid ning vahetades katkised valgustorud (valgustugevus väheneb märkimisväärselt peale aastast kasutamist). Valgusrežiim olgu ööpäeva rütmiga, mitte kestva ööpäevase valgustusena.

- Aretuskarjale tuleks võimalusel tagada jahedam keskkond, sead eelistavad end jahutada jahedal pinnal lamades. Alternatiiviks oleks vihmuti paigaldamine, mille all sead saaksid end soovi korral värskendada.

- Taga puhta, jaheda (10°C) joogivee olemasolu. Päevase veetarbe arvestamine suvel: imetav emis 38 liitrit, tiine emis 19 liitrit, kult 15 liitrit. Kui temperatuur tõuseb üle 25°C siis vee vajadus suureneb kuni poole võrra. Soovitav veevool niplis

Tabel 2. Emiste tiinestumine 2006. aasta jooksul.

Paarituse/ seemen- damise kuu	Ümber- indluste %	Poegi- miste %	Seemen- duste arv poegimise kohta	Elusalt sündinud põrsaid pesa- konnas	Abortide %	*Õhu- temperatuur	*Maksimum temperatuur
jaan	18,1	72,9	1,4	10,7	0,8	-1,9 kuni -6,9	-32,0
veebr	19,7	71	1,4	10,7	0,8	-3,8 kuni -10,2	-29,4
märts	20,1	70,8	1,4	10,6	0,8	-2,8 kuni -6,4	-23,9
aprill	20,2	71	1,4	10,6	0,8	3,0 kuni 6,1	20,1
mai	20,4	69,5	1,4	10,8	0,7	9,2 kuni 11,5	24,8
juuni	22,8	67,6	1,5	10,5	0,9	13,9 kuni 17,3	31,6
juuli	23,7	66,9	1,5	10,7	0,8	17,9 kuni 19,9	35,1
aug	24,8	65,6	1,5	10,6	0,8	16,5 kuni 19,2	28,4
sept	23,3	67,3	1,5	10,6	0,8	13,1 kuni 16,1	24,2
okt	24,1	67,4	1,5	10,4	0,9	7,5 kuni 11,5	19,5
nov	20,7	71	1,4	10,7	0,9	1,3 kuni 5,9	-18,1
dets	19,3	72,4	1,4	10,6	0,9	2,7 kuni 6,6	-15,2

* Allikas: <http://www.emhi.ee>

on 3-4 liitrit minuti jooksul. Emised muutuvad kiiresti rahutuks, kui vee voolavus on väike. Nad jätvavad joomata, mis omakorda mõjutab söömust.

- Kontrolli ventilatsiooni. Kuuma ilma puhul peaks ventilatsiooni tugevuseks olema looma kohta 152-304 m³/min emiste ja põrsaste laudas, 76-91 m³/min kultide ja tiinete emiste laudas.

- Sööda aretuskarja, teosta tiinuskontrolli ning seemendamist jahedamal ajal – varahommikul või õhtul hilja.

- Võtke rohkem aega inna avastamiseks, emise stimuleerimiseks ning seemendamiseks. Kuldi kontakt soodustab emiste indlemist. Eriti oluline on see nooremiste suguküpsuse õigeaegsaks saavutamiseks.

- Investeeri sperma säilituskappi, mis tagaks spermale ühtlase säilitustemperatuuri.

- Tiinuse ajaks taga emistele stressivaba keskkond.

- Arvesta sügiseks rohkem remontemiseid, et vourud saaks täis.

- Lakteerivate emiste jõusööda rasvaga rikastamine tõstab sööda energiasaldust ja tagab parema kasvu. Taga imetusperioodiks energiarikas sööt ning pidev vee olemasolu. Sööda 3-4 korda päevas. Võimalusel sööda vedelat sööta (sööda, vee suhe 1:5).

Allikad: www.norsvin.no, www.ext.vt.edu kodulehed ning http://mark.asci.ncsu.edu/Swine_News/2004/jul04.pdf

Liia Taaler

Biomeetria sektori peaspetsialist

Tähelepanu

Probleemseimaks kohaks Possu nuumikute programmis on osutunud sündmuse "Inventuur" sisestamine. Selle sündmusega seoses peab teadma, millise kuupäevaga on vaja inventuuri teha. Täiusliku käibe ja söödakulu saamiseks ühes kuus on vaja teha inventuur **eelmise kuu viimasel kuupäeval ja vaadeldava kuu viimasel kuupäeval**. Inventuur on vaja teha **igale nuumakarja asukohale ja igale söödapunkrile**. Kui me näiteks soovime aruandes näha loomade käivet, ööpäevaseid juurdekasvuid, söödakulusid ja söödaväärindusi perioodis 1.-31. mai, siis on vaja inventuurid teha 30. aprillil ja 31. mail. Ainult nii koostab programm täiuslikud aruanded, mis annavad ülevaate söödakulust, ööpäevast juurdekasvust ja söödaväärindustest.

Miks tekkis Possusse nuumaemiste grupp

2007. aasta kokkuvõtete avalikustamisel kostus JKKsse mitmest farmist nurinat, et aastaemise kohta käivate näitajate järgi ei ole farmide tulemused omavahel võrreldavad. Põhjuseks see, et farmid tõlgendasid emise karjast väljamineku sündmust erinevalt – osa farme pidas väljamineku kuupäevaks emise kõrvaldamist tootmisest, teised aga emise tegelikku karjast väljamineku päeva. Looma karjast väljamineku kuupäeva järgi arvutatakse aga söötmisspäevi.

Emiste söötmisspäevade alusel toimub mitmete farmi efektiivsust näitavate tulemuste arvutamine (elusalt sündinud põrsaid, võõrutatud põrsaid ja saadud pesakondi aastaemise kohta). Need on olulised seafarmi majandamist iseloomustavad tulemused, mille kohta koostatakse ka erinevaid pingeridu ja edugruppe. Possu senine versioon eeldas, et emisele lisatakse väljamineku kuupäev

siis, kui see sündmus tegelikult toimub. Kahjuks lähenesid Possu kasutajad sellele erinevalt – mitmed farmid lisasid väljamineku kuupäeva siis, kui emis otsustati tootmisest kõrvaldada, aga tegelikult jäi emis ootama realiseerimist. Tegelikult tootis selline emis ebaproduktiivseid söötmisspäevi, mis aga jäid arvestusest välja ja muutsid farmi majandamisnäitajad tegelikust paremaks. See oli ju iseenda petmine, sest emis oli ikkagi laudas ja tekitas iga päevaga kulutusi sööda ja pidamise näol. Tulemus ei olnud võrreldav nende farmidega, kus sisestati tegelik emise karjast väljamineku kuupäev. Aastaemise kohta välja toodud näitajate pingerida muutus ebatõeks.

JKK töötajad ei osanud midagi sellist kahtlustada, aga üks naaberfarmi juhtide vahel tuleb jutuks nii mõndagi. Jõudlusandmete kogumise programmi uuendamise käigus arutleti võimalust, kuidas muuta JKKs koostatud aastakokkuvõtted usaldusväärsemaks. Probleemi lahendamiseks otsustati Possu programmi lisada emisele uus staatus – nuumaemis.

Tootmiseks mittesobivad emised ehk farmi juhataja poolt prakeeritud loomad on võimalik kanda nuumaemiste gruppi. Nuumaemiste gruppi kantakse tootmiseks sobimatud loomad, kes ootavad realiseerimisvõimalust. On ju teada, et emiste realiseerimisega on suuri raskusi ja söötmisspäevi võib tekkida päris palju. Nuumakarja emiste söötmisspäevi loetakse põhikarja söötmisspäevadest eraldi. Sellega saame täpse ülevaate sellest, kui palju ebaproduktiivsed päevi tekib seoses tootmisega ja kui palju seoses emiste realiseerimiskustega. Sellega loome kõikidele farmidele ühesugused võimalused ja loodame muuta aastaemise kohta arvutatavad näitajad erinevate farmide vahel võrreldavaks.

Esimeste Possu 3 kasutajate poolt on juba tulnud positiivset tagasisidet loomade käibe aruande kohta. Käibe aruandes kajastub lisaks põhikarja loomade liikumisele ka nuumakarja osa. Nuumikute osa kasutamiseks on vaja tellida JKK litsents vastavalt nuumikute arvule. Esimese farmina tellis selle Muuga PM OÜ LääneViru maakonnast.

Suur tänu aktiivsetele kasutajatele, kes on andnud olulise panuse programmi testimisel!

Küllli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Noppeid JKK 15 aastases ajaloost

Jõudluskontrolli Keskus loodi 1. juunil 1993 ELVI aretuskeskuse andmetöötluse osakonna ja piimalaboratooriumi baasil. Esialgu töötati edasi olemasoleva tehnikaga, milleks olid suurarvuti EC-1055 ja vanad piimaproovide analüsaatorid, mis määrasid vaid piimarasva ja -valgu sisaldust. Andmebaasi süsteemi ADABAS-i kasutades panime alguse oma klientide andmebaasile ja veiste registrile. 1994. a hakati Eestis sisse viima veiste ühtset numeratsiooni, kus iga lehm hakkas algul ühes, siis mõlemas kõrvas kandma kollast kõrvamärki, millel oli unikaalne number. Süsteem rakendus jõudsalt ja muutus alates 2000. a kohustuslikuks. Esimesed kõrvamärgid ostsid 14. aprillil 1994 Adavere Agro AS, Selja Osühing ja Lanksaare talu.

1994. a saabus JKKsse Itaalia abi korras Olivetti server koos 8 personaalarvutiga, mis ühendati Novell-võrku. Tarkvarana muretseti Oracle andmebaasisüsteem, millele otsustati üle viia kogu jõudluskontrolli andmetöötlus.

1994. a oktoobris võttis piimaanalüüsise labor kasutusele uued analüüsaatorid, mis määrasid peale piima rasva- ja valgusisalduse ka somaatiliste rakkude arvu ja karbamiidi sisalduse piimas ning salvestasid vastused ka personaalarvuti diskettidele. Proovivastuste tagastamise kiirendamiseks saadeti analüüsi tulemused kliendile otse laborist ja alles hiljem sai klient meilt teise kirja karjakontrolli arvutustega. Nii kestis see kuni uuele süsteemile üleminekuni 1998. aastal. Üks põhilisemaid erinevusi varasemaga võrreldes oli kuutoodangute arvutamise meetodika muutus. Kui seni arvutati tehtud kontroll-lüpsi põhjal selle kuu toodang, siis nüüdsest mindi üle periooditoodangu arvutusele, milleks on toodang eelmisele kontroll-lüpsile järgnevast päevast kuni jooksva kuul tehtud kontroll-lüpsi päevani. Karjakontrolli kokkuvõtted saadeti tagasi

kohe samal päeval, kui piimaproovid olid laboris tehtud ja piimakogused arvutisse sisestatud. Omanikule hakati järgmiseks proovilüpsiks laudalehti ette trükkima. Samale lehele sai kirjutada kõik lehmadega vahepealsel perioodil toimunud sündmused. Oluline muudatus oli ka see, et omanik sai teate tema esitatud andmetes olevate loogiliste vigade kohta.

Seoses uuele süsteemile üleminekul ja arvutite ning Interneti laiema levikuga tegeldi alates 1998. a sellega, et loomaomanik pääseks üle Interneti oma arvutist JKK andmebaasi. Aprillis 1998. a katsetasid seda esimesena Torma Põllumajandusühing ja Kuie Põllumajandusühistu. Interneti-teenuste hulk suurenes pidevalt. 2003. a aprillis loodi loomapidajale võimalus sisestada üle Interneti loomadega toimunud sündmusi. Selles vallas olid esimesteks katsetajateks Haage Suurtalu ja Rein Nurmsalu.

Inno Maasikas

Andmetöötluse osakonna juhataja

Muhedat

Tekste siltidel:

Selvepesumasinas: "Automaatsed pesumasinad. Kui tuli kustub, siis palun võtke oma riided ära".

Kiriku uksele: "See on värv taevasse, kõik on teretunud. (Tuuletõmbuse tõttu suletud, palun kasutage teist ust).

Farmi juures: "Pakitud hobusesõnnik 10 krooni kott. Kui soovite kotte ise täita, siis poole odavam".

Londonis ühel uuel hoonel, mida pidi ametlikult avama Wales'i prints:

"Kuni avamiseni suletud. Jääb suletuks ka pärast avamist. Avatakse homme".

Fotosalongi uksele: "Olen lõunal. Kui kella viieks tagasi ei ole, jään ka õhtusöögile".

Tervisetoodete poe aknal: "Haiguse tõttu suletud".

Tööjuubelid

1. sept **Anne Rosenberg** (Järvamaa zootehnik) – 15

1. sept **Aime Lokk** (projektijuht-konsultant laboris) – 10

22. sept **Deniss Protopopov** (analüütik-seadmete hooldaja laboris) — 10

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00

Uudised

Hea klient!

Viimastel kuudel on enamik meediaväljaannetest toinud meid negatiivsete uudistega. Olgu märksõnadeks Eesti majanduslangus, järgmise aasta riigieelarve, sündmused Gruusias või siis tänavune ilm. Ilmast rääkides on minule jäänud tunne, et sellel aastal saavad ka paljud "linnainimesed" ilmastiku tekitatud probleemist aru ja selliseid lahmivaid kommentaare või mõtteavaldusi on vähem kuulda. Kõike seda negatiivset lugedes/kogedes tekib küsimus: "On meie igapäevases elus ka midagi positiivset?" Meil, Jõudluskontrolli Keskuses, on! Tulevikku vaadates on oluline, et meie uued teenused on leidnud tootjate poolt sooja vastuvõtu. Seakasvatajatele mõeldud Possu uus versioon on üle saamas oma sünniraskustest ning programmi kirjutamisel tehtud näpuvead on parandatud. Meeldivald positiivse vastuvõtu osaliseks on saanud selle aasta algusest piimatootjatele pakutav Koondaruanne, millele oleme loomapidajate soove arvestades lisaks teinud Farmi koondaruande. Omalt poolt oleme ehk vähem reklaaminud kõrvamärkide ja asendusmärkide saatmist meie piimaprooviautoga, kuid ka seda võimalust kasutavad loomapidajad järjest rohkem ja rohkem. Üha populaarsemaks muutub loomapidajatele loodud võimalus esitada loomade registri andmeid PRIAsse läbi Vissukese. Lisaks ilmus Soome põllumajandusajakirjas Käytännön Maamies nr 10/2008 artikkel, milles antakse igati positiivne ülevaade Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest ning Eesti piimanduse arengu eduloost. Positiivsetele uudistele pani punkti septembrikuu Maamajanduses ilmunud prof Olav Kärde mõtteavaldus: "Meie jõudluskontrolli ja karjaaretuse süsteem on väga heal tasemel, seal töötavad asjatundjad ja väga pühendunud inimesed."

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste geneetiline hindamine

Lammaste jõudluskontrolli läbiviijaks Eestis on Eesti Lambakasvatajate Selts, kes alates 2004. a teeb seda Jõudluskontrolli Keskuse loodud tarkvara ja andmehoiu teenust kasutades. Täiendava teenusena on JKKs kujundamisel lammaste geneetilise hindamise süsteem. Toimunud on esmane geneetiline hindamine ehk testhindamine. Hinnati viljakuse aretusvääratus elusalt sündinud tallede arvu alusel ja jõudluse aretusvääratus tallede 100 päeva massi alusel. Testhindamise tulemuste ja ühiste arutelude põhjal kujundab ElaS edasised sammud ametliku geneetilise hindamise tegemiseks.

Uuendusmeelsed seakasvatajad

Lõppenud on üleminek Possu kolmandale versioonile – kõik jõudluskontrolli tegevad farmid töötavad Possu 3-ga. Suurimaks täienduseks on ülevaate saamise võimalus noorte, kasvavate sigade ööpäevasest juurdekasvust, kasutatud sööda kogustest ja söödaväärindusest. Mitmel viimasel aastal on seasõõt olnud kallis, aga sealihhi müügist saadav rahasumma ei ole suurenenud. Seetõttu on omanikul oluline omada ülevaadet, kui hästi tema seakari väärib sööta juurdekasvuks. Seda mõjutab nii aretustase kui ka ratsioonide koostis. Söödaväärindus näitab, mitu kg sööta on kulutatud ühe kg juurdekasvu tootmiseks. Kui Possust tulevad söödakulu analüüsid näitavad liiga suurt numbrit, tähendab see ka suurt rahakulu. See omakorda sunnib üle vaatama ratsioonid ja kui need on optimaalsed, siis tuleb põhjust otsida seakarja aretustasemest.

Neid näitajaid hinnati kunagi Kehtna ja Tartu seakasvatuse katsejaamades, aga need asutused on tänaseks oma töö lõpetanud. Loodame väga, et Possu 3 suudab seda lõiku mingilgi määral asendada ja omanikud oskavad ööpäevaste juurdekasvude, sööda koguste ja söödaväärinduse analüüside abil üles leida oma farmi kitsaskohad ning need likvideerida. Tulenevalt farmi tootmise iseärasustest on programmi võimalik kasutada nii täistsükliliga seafarmis kui ka ainult emiseid või ainult nuumikuid kasvatavas farmis.

Andmete koosesitamine kasvab

Pikalt kavandatud JKK jõudlusandmete ja PRIA veisteregistri andmete koosesitamine käivitub selle aasta mais. Lühidalt – loomakasvataja saab Vissukese kaudu esitada samaaegselt mõlemale asutusele loomade poegimise/märgistamise ja väljamineku andmeid. Pakutud teenus on hästi vastu võetud – siiani on olnud 33 teenuse kasutajat, kes on saatnud e-PRIAsse 4600 kirjet, kusjuures populaarseimat, vasika märgistamist on saadetud 3000 kirjet, mis moodustab 8,5% piimaveiste märgistamise kirjetest.

Oleme veendunud, et koosesitatud andmete maht kasvab edaspidi veelgi. Eelduse selleks annab teenuse edasiarendamine loomapidajate spetsiifilisi vajadusi arvestades. Aravete Agro OÜ soovil, kes saadab sündmusi failiga, lisasime võimaluse saata koos poegimise andmetega ka märgistamise andmed. Poegimise kirjes tuleb elusatele vasikatele anda täiendavalt vaid registrinumber. Märgistamisandmetes vajalik märgistamise kuupäev pannakse samaks poegimise kuupäevaga ja ehitise koodi, kus poegiv lehm asub, leiab programm. Vajadusel saab neid enne e-PRIAsse saatmist Vissukese PRIA-märkmikus muuta (põhjalikult on see kajastatud Vissukese failivahetuse juhendis).

Teine ettepanek tuli Estonia OÜlt sooviga lihtsustada noorloomade elusmüügi andmete esitamist. Suurtootja võib ühele ostjale müüa korraga palju loomi ja siis on loomakaupa andmete esitamine, kus muutub vaid looma registrinumber, väga tüütu. Nüüd saab anda elusmüüki kuni 20 loomale korraga.

Täiendav info aretuspullide valikuks

Kõrge piimatoodanguga lehmadel on sageli probleemid tiinestumisega. Augustikuu hindamisest alates saab aretaja oma karjale pulle valides vältida neid loomi, kellel on tütarde sigivusnäitajate alusel hinnatud sigivuse aretusvääratus väga madal. Pullide suhteline sigivuse aretusvääratus avaldatakse JKK piimaveiste geneetilise hindamise lehel koos suhtelise üldaretusvääratuse SKAV tulemustega.

Karja suurema viljakuse kindlustab teadlik ristamine

Aretusühistu aastakoosolekul tõdesime, et 14 aastat toimunud järjekindel valik liha kvaliteedi osas on end õigustanud. Aeg on tähelepanu suunata emiste viljakuse tõstmisele ja aastaemisel võõrutatud põrsaste arvu suurendamisele.

Igasuguse analüüsi aluseks on algandmed, nende abil hetkeolukorra määratlemine ning analüüsist tulenevalt uute eesmärkide seadmine. Järgnevas analüüsis on kasutatud JKK andmebaasi andmeid. Ühtlasi tänan neid farmereid, kes kasutavad jõudlusandmete kogumiseks Possu programmi ja edastavad need hindamiseks Jõudluskontrolli Keskuse andmebaasi, andes sellega suure panuse aretusprogrammi “Marmorliha” elluviimiseks. Analüüs on vaesem nende karjade võrra, kes kasutavad küll seemendusjaama kultide spermat, kuid andmebaasiga ei suhtle. **Tõeterake 1 – viljakuse päritavuskoeffitsient on madal ja vähe päritav. Viljakust saab suurendada teadlikku ristamist kasutades.**

Tõestuseks on tabel 1, mis kajastab puhtatõuliste ja erinevate ristandkombinatsioonide viljakust neljal viimasel aastal. Selgelt eristub teistest tõukombinatsioonidest kahe valge tõu esimese põlvkonna ristandemiste viljakus. Kõik teised toovad põrsaid puhtatõuliste emistega samal tasemel või isegi vähem.

Tõeterake 2 – ristamisel avalduv heteroosiefekt on suurim esimese põlvkonna ristandemiste (LY, YL) seemendamisel põlvnemiselt puhtatõuliste lihatõugu kultidega (P). Tõestus on tabelis 2, milles on toodud seemendusjaama karjas olevate kultidega saadud pesakondade arv ja keskmine viljakus. Kui tabelis 1 küünib puhtatõuliste pieträänemiste viljakus vaevalt

10 põrsani pesakonnas, mis on lihatõugudele iseloomulik, siis puhtatõuliste pieträäni tõugu kultide viljakus on kõrgeim - 11,1 põrsast. See on seletatav sellega, et valdavalt kasutatakse neid kultu ristandemiste seemendamiseks. Emiste seemendamisel djurok-landrassi ja hämpšir-pieträäni ristandkultidega jäävad pesakonnad võrreldes pieträäni tõugu kultidega keskmiselt 0,2-0,3 põrsa võrra väiksemaks.

Järeldus: Tabelis 2 toodud pesakonna andmete alusel saab väita, et puhtatõulise pieträäni tõugu kuldi kasutamine ristandemiste seemendamiseks annab võimaluse suurendada viljakust.

Tõeterake 3 – puhtatõuliste lihatõugu kultide (P) järglased ristandemistega (LY, YL) on ühtlasema lihakehade kvaliteediga kui lihatõugu ristandkultide (DL, HP, PH) järglased. Seda näitab siiani hinnatud lihakehade analüüs, mille kohta saate lugeda Aarne Põldvere artiklist Tõuloomakasvatases 2/2008. Aretus on üks komponent seakasvatases, mille olulisust ei tasu alahinnata. Arvestades neid loodusseaduste tõeterakesi on majanduslikult mõistlik karjades välja vahetada erineva veresusega tootmisemised kahe valge tõu esimese põlvkonna ristandemiste vastu ja saada aastaemise kohta pesakonnas üks elusalt sündinud põrsas keskmiselt juurde. Selle tegevuse aluseks on täpne põlvnemis- ja jõudlusarvestus, piisav puhtatõuliste emiste olemasolu, et tagada karjale vajalikul arvul F1 ristandnooremiste üleskasvatamine. Toetudes eelnevale seame endale eesmärgiks karjades emiste veresuse korrastamise. See õigustab end majanduslikult!

Tabel 1. Emiste viljakus erinevatel tõugudel ja ristandkombinatsioonidel JKK andmed 2004-2007

Aeg	Tõukombinatsioonid									
	L	Y	P	LxY	YxL	LxLY	YxLY	LxYL	YxYL	Muu
2004	10,8	10,4	9,6	11	11,2	10,2	10,5	11,1*	10,5	10,1
2005	10,7	10,3	9,8	11	11	10,1	9,9	10,5	9,4	10,5
2006	10,7	10,2	10	10,9	11	9,9	10	11,1**	8,9	9,9
2007	10,8	10,3	9,9	10,8	11,1	9,6	9,6	10,9	8,8	10,5

* - aastaemiste arv 6

** - aastaemiste arv 21

Tabel 2. Seemendusjaama aktiivsete kultide viljakuse andmed 13.08.2008. a seisuga

Kuldi tõug	Sündinud pesakondade arv	Keskmine viljakus
Landrass	1906	10,9
Jorkšir	934	10,6
Pieträän	2855	11,1
Djurok-landrass	2815	10,9
Hämpšir-pieträän	1624	10,8
Pieträän-hämpšir	651	10,0

Anne Lilleorg
Eesti Tõusigade Aretusühistu
aretusspetsialist

Kasulik teave Possu programmi kasutajatele

Possu 3-le üleminekul on enim küsimusi esitatud seoses käibe aruandega, aga on ka muid nüansse, mida peab programmi kasutamisel teadma. Lühidalt välja tuues on need järgmised:

1. Käibe aruandes ei lähe imikpõrsad võõrutuskirje sisestamisega automaatselt võõrdepõrsaste gruppi. Vastav kirje tuleb ise sisestada, näidates ära arvu, massi ja võõrdepõrsa asukoha.

2. Käibe aruandes on **karja täienduseks kasvatatavad noorsead kuni testimiseni nuumikute grupis**. Karja täienduseks valitud sead tuleb nuumikute grupist välja kanda, valides väljamineku liigiks **Põhikarja viimine**. Karja täienduseks müüdavad testitud nooremised ja kuldid tuleb müüa nuumikute rühmast, valides väljamineku liigiks **Väljaminek nuumakarjast**.

3. Võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute farmisisesel liikumisel ühest asukohast teise on kindlasti vaja sisestada ka **uus või vana asukoht**. Kui asukoht jätta panemata, siis programm ei suuda käibe aruandes viia sigu ühest käibegrupist teise.

4. Teadma peab, et programm tekitab automaatselt võõrdepõrsaste, kesikute ja nuumikute sissetuleku (väljamineku) kirjega vastava kirje ka teises asukohas. Kui seda ei jälgita, võib tekkida topeltkirjeid ja käibe aruandesse tekib rida **Vastuolu andmetes**. Sellise rea tekkimisel ei arvuta programm ööpäevast juurdekasvu ja söödaväärindust.

5. Emiste ja kultide karjavõtmisel on vaja kindlasti sisestada loomale rakendus – kui seda ei tehta, ei suuda programm koostada korrektset käibe aruannet ja seemendusi kuldiga ei saa sisestada.

6. Probleeme aitab vältida kui andmete parandamisel valed kirjed kustutada ja sisestada uuesti õiged andmed. Seda tehes tuleb mõttega kaasa töötada ja kontrollida ka parandatud kirjega seotud järgnevad sündmused (nt hukkunud imikpõrsaste arvu parandamisel on kasulik jälgida ka võõrutusandmete õigsust).

7. Kui olete andmed sisestanud, aga need ei ilmu sea või sündmuste aknas nähtavale, kasutage nuppu "**Värskenda**".

8. Sööda sissetuleku ja inventuuri sisestamise vormid on identsed. Seetõttu ei ole vaja sööda jääki perioodi lõpus eraldi kirjena sisestada sellisel juhul, kui sööt on tulnud punkrisse vaadeldava perioodi viimasel päeval.

9. Perioodi (tavaliselt kuu) lõpus ei tohi sööda jääk olla suurem kui viimase sissetulnud sööda kogus – programmis tekib tõrge ja söödaanalüüs ei ole õige.

10. JKKst seni telefonitsi ja e-kirjaga edastatud veateated on nüüd nähtavad ka Possu programmis **Karja ülevaade/Probleemid**.

Külli Kersten

Sigade ja muude loomade jõudluskontrolli sektori juhataja

Possu nuumikute moodul

Rõõm on tõdeda, et huvi nuumikute mooduli kasutamise vastu on olnud üllatavalt suur. Seda, kuidas keegi uue asja vastu võtab, võib mingil määral võrrelda moega – alati on esimesed julged nõus esimesel võimalusel selga panema ultramoodsad riided, teine osa võtab uue moe omaks aasta pärast, mingi osa jääbki konservatiivseks ja kannab vanu riideid edasi. Nii on ka tarkvara uuendustega. Kohe, kui 1. septembril lõppes nuumikute mooduli tasuta katsetamise aeg, tellis litsentsi kaheksa täistsükliga seafarmi. See tähendab seda, et 21% jõudluskontrollis olevatest farmidest on nuumikute mooduli kasutusse võtnud. Esimene nuumikute litsents telliti juba 2. juunil ja tellijaks oli Muuga PM Osühing. Need, kellel edaspidi tekib vajadus nuumikute mooduli kasutamiseks, peavad ostma vastava litsentsi. Tellimiskirja koos hinnakirjaga saab JKK koduleheküljelt aadressil http://www.jkkeskus.ee/pages/siga/possu/possu_tellimiskir.rtf.

Siinkohal tahan tänada kõiki neid, kes leidsid aega ja edastasid meile oma mõtteid selle kohta, mida Possu nuumikute moodul võiks seakasvatajale pakkuda. Samuti täname kõiki teid mõistva suhtumise eest Possu 3-le üleminekul ja vabandame ebatäpsuste pärast, mis tulid ilmsiks programmi testimisperioodil.

Külli Kersten

Sigade jõudluskontrollialane terminoloogia, V osa

EESTI

sugu
sulg
suur valge (SV)
sõrg
sõrgats
sälkimine
sälkimistangid
söödaväärindus (sü/kg)
söötmispäevad
sündinud elusalt
sündinud surnult
sündmused
sünniaeg
sünnikoht
sünnimass

INGLISE

sex, gender
pen, crate
Yorkshire (Y), large white (LW)
hoof
pastern
pulling out, ear-marks clipping
ear clip, ear-mark
feed conversion fu/kg
female-days
alive born
stillborn
producing events
date of birth
place of birth
birth weight

SAKSA

Geschlecht
Bucht
Edelschwein (DE)
Klauen
Fesselung
Kerben
Kerbzange
Futtermverwandlung
Futterntage
Lebend geboren
Tot geboren
Produktionvorgang
Geburtsdatum
Geburtsort
Geburtsgewicht

VEENE

пол
загон
крупная белая (КБ)
копыто
бабка
перфорация
щипцы для перфорации
пересчет корма
дни кормления
рожденные живыми
рожденные мертвыми
события
дата рождения
место рождения
масса при рождении

Soome ajakirjas tutvustati Eesti piimatootmist

Eelmises lehes kirjutasime, et aprillis käisid JKKs ja kolmes farmis külalised Soomest. Augustis ilmus ajakirjas "Käytännön Maamies" sellest reisist kaks artiklit. Esimene tutvustas Eesti loomakasvatuse arengut ning JKKd, teine artikkel jutustas AS Tartu Agro tegemistest.

Ajakirjaniku tunnustuse pälvib Eesti kiire areng piimatootmises. Artiklis antakse kiitev hinnang ka JKK tegemistele. Erilist tähelepanu väärivad infotehnoloogia ja andmetöötuse areng. Eesti saavutusi kommenteerib Soome nõustamis- ja jõudluskontrolliorganisatsiooni ProAgria arendusjuht Juho Kyntäjä artiklis järgmiselt:

"Seitsmeteistkümne iseseisvusaasta jooksul on Eestis toimunud suured muutused. Alguses ei olnud areng sugugi vaid positiivne. Piimatoodang lehma kohta jõudis iseseisvumiseelsele tasemele 1997. a. Kui vaatame 2000ndatel toimunud arenguid, on piimatoodang lehma kohta Soomes kasvanud 145 kg aastas. Eestis on suurenemine olnud peaaegu kahekordne - 300 kg aastas. Keskmise toodangu erinevus on 2007. a tulemuste põhjal sellele vaatamata siiski veel üle 1700 kg. Toodangu osas on Eestis veel tegemist, et Soome karjadele järele jõuda, kuid see on võimalik. Teine oluline asi on piima kvaliteet, mis meil on juba varem korda saadud, kuid Eesti poolel jätkub seda tööd veel pikemaks ajaks."

Eesti jõudluskontroll on Kyntäjä arvates tasemel. "Soome ja Eesti jõudluskontrollis on ajalooliselt väljakujunenud erinevusi, kuid nende alusel ei saa süsteeme paremusjärjestusse panna."

Kyntäjä vaimustavad eestlaste poolt jõudluskontrolli jaoks tehtud programmid. "Lühikese ajaga on seal loodud paindlik süsteem, mis on mõneski kohas juba ees meil pikaajaliselt arendatud vahenditest."

Eestlastelt tasub Juho Kyntäjä sõnul käia hankimas kogemusi ja oskusi eriti suurte üksuste kohta. "Kuna karja suurus on meist ees, leidub Eestis oskusi, mida on vaja suurte komplekside juhtimisel nii tööjõu kasutamise osas kui ka selles, kuidas vabas turumajanduses hakkama saada. Eesti suurkarjade piimatootmise konkurentsivõime on selgelt soomlastest ees".

Tartu Agrot tutvustavas artiklis räägitakse ettevõttest tervikuna ja piimatootmise tulemustest. Ajakirjanik annab ülevaate aretustööst, loomade pidamisest ja söötmisest ning muudest igapäevastest tegemistest karjas. Ettevõtte kõrge piimatootmise tase saab tunnustuse osaliseks.

Hiiumaa loomapidaja!

Oktoobrikuust alates teenindab Hiiumaa kliente Arne Põlluäär, kes on ühtlasi ka JKK zootehnik Saaremaal. Hiiumaa kontori asukoht ei muutu, ent uued vastuvõtuajad on iga kuu teine ja neljas kolmapäev kell 12.00-16.00.

Uus töötaja

Alates 1. septembrist müüb ja postitab kõrvamärke Ilme-Tiiu Jõudu.

Muhedat

Vana õpetaja kõnnib mööda teed ja näeb, kuidas Atsi talu noorem poeg üritab ümber läinud heinakoormaga midagi peale hakata.

"Tule puhka veidi, ajame paar sõna juttu, siis tulen sulle appi!" ütleb õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss ja harutab heinakuhja edasi.

"Ei noh, tule siis võta tilk vettki," jätkab õpetaja. "Isale see ei meeldiks," vastab poiss uuesti.

"No kas ta on sul mõni orjapidaja või? Kus ta on, õpetaksin teda lapsi kasvatama!" ärritub õpetaja. "Heinakuhja all," kõlab vastuseks.

Tööjuubelid

4. nov **Maire Põhjala** (Harjumaa zootehnik) – 10

16. nov **Mart Uba** (biomeetria sektori juhataja) – 30

3. dets **Mart Kuresoo** (laboratooriumi juhataja) — 35

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla- ja Tartumaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru ja Pärnumaa klienditeenindaja	738 7754
Harju-, Saare- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7759
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7704

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Tuleviku 3, Laagri, Harju mk	tel 679 6419	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Aarne Põlluäär	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	gsm 517 4320	2. ja 4. K 12.00-16.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Saive Kase	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	T 10.00-13.00